

JOHN LAUGS

Alles voor de stad

Hubert Pijls
(1819-1903)
Burgemeester
van Maastricht

UITGEVERIJ
LEON VAN DORP

Niet altijd bemind, maar steeds geacht

Alles voor de stad. Hubert Pijls
(1819-1903), burgemeester van
Maastricht 1861-1867, 1873-1900

John Laugs

Uitgeverij Leon van Dorp, Heerlen, 2019, 427 pagina's, softcover, ISBN 978 90 79226 61 0, € 32,50.

Maastricht heeft tot in het recente verleden menige lang zittende burgemeester gehad. Maar niemand was het zo lang als Hubert Pijls. Hij vervulde het ambt maar liefst 33 jaar: van 1861 tot 1867 en van 1873 tot 1900. Hiernaast was hij van 1851 tot 1899 onafgebroken lid van de gemeenteraad. Bovendien was hij voor en tussen zijn tijd als burgemeester geregeld wethouder. Zo kon het gebeuren dat Pijls, nadat hij in 1867 niet was herbenoemd, zichzelf tijdelijk opvolgde als locoburgemeester, in afwachting van zijn opvolger. Na afloop van diens termijn werd Pijls opnieuw locoburgemeester voordat hij zelf weer burgemeester werd. Voorts was hij van 1869 tot 1873 lid van de Tweede en van 1880 tot 1899 van de Eerste Kamer, en van 1855 tot 1880 ook lid van de Provinciale Staten van Limburg.

Voor historicus John Laugs rechtvaardigt deze enorme staat van dienst een biografie. Terecht, want alleen al het gegeven dat hij bijna een halve eeuw de aanvoerder was van de liberale meerderheid in de gemeenteraad, maakte

hem tot de spil in het gemeentebestuur. Van meet af aan was het zijn doel het middeleeuwse Maastricht te veranderen in een moderne stad. En inderdaad: Maastricht ontwikkelde zich tot een belangrijke industriestad die ook verder van aanzien veranderde. Straten werden rechtgetrokken en verbreed, de stad kreeg een gemeentelijke gasfabriek, een eigen telefoonmaatschappij, een stadsspaarbank en een gemeentelijke hbs. Maastricht verloor zijn status als vestingstad, waardoor de poorten en wallen konden worden gesloopt, en er ruimte ontstond voor nieuwe wijken als Villapark. Hierbij slaagde Pijls er vrijwel steeds in een begrotingsevenwicht te handhaven zonder de stad te belasten met grote leningen. Hij verlaagde liever de uitgaven dan dat hij de belastingen verhoogde.

Bij de behandeling Pijls' rol in dit alles en nog veel meer had Laugs een probleem. Het familiearchief van Pijls telt namelijk slechts vier dozen. Twee hiervan bevatten notariële akten die betrekking hebben op de nalatenschap van

Pijls en het gedenkboek dat hem werd aangeboden toen hij 25 jaar voorzitter was van het Burgerlijk Armbestuur. De meeste documenten in de andere dozen zijn ongedateerd of zij vermelden geen afzender of geadresseerde. Laugs heeft het daarom veelal moeten doen met openbare bronnen als kranten en de *Handelingen* van de Staten-Generaal, en met de notulen van het gemeentebestuur. Zijn boek behandelt dan ook in hoofdzaak het openbare leven van Pijls als politicus en bestuurder. Het gevolg is dat de lezer weinig aan de weet komt over het privéleven van Pijls en over zijn leven voordat hij een openbare functie bekleedde.

Onbekend is naar welke lagere school de jonge Pijls ging. In de tijd dat Maastricht als gevolg van de Belgische afscheiding een 'belegerde' stad was, bezocht hij in Luik vier jaar het Collège d'Humanités de Beaufort, in 1836 gevolgd door een jaar aan het Koninklijk Athenaeum in zijn geboortestad. Een diploma lijkt hij niet te hebben behaald. Alle kennis waarover hij later tijdens zijn loopbaan bleek te beschikken, moet hij hebben vergaard door zelfstudie.

Pijls' vader was een gewiekst zakenman. Bij zijn dood in 1842 liet hij zijn zoon verscheidene huizen en landerijen na. Zijn moeder was voor haar huwelijk vermoedelijk winkelmisje in de winkel in koloniale waren van haar zuster. Na het faillissement van deze zuster en haar man zette Pijls' moeder deze zaak voort, vanaf 1838 in de gezinswoning aan de Markt op nummer 17. Over Pijls' zakelijke activiteiten na zijn

schooltijd is evenmin veel bekend. Hij handelde in stro, hooi en graan en verder in wat hem voor de voeten kwam. Hij verwierf er al snel enig aanzien mee, want in 1841 maakte hij deel uit van de erewacht voor koning Willem II bij diens eerste bezoek aan Maastricht. En in 1845 trouwde Pijls een goede partij: Hélène Maurissen, de dochter van een rijke rentenier. Met haar betrok hij een fraai pand aan de Kleine Gracht. Tien jaar later verhuisden zij naar Markt 18, naast de zaak van zijn moeder, waar hij tot zijn dood zou wonen. Pijls' vrouw overleed vrij jong, op 47-jarige leeftijd. Over haar heeft de auteur niet veel te vertellen en ook over de twee zoons van het echtpaar is hij weinig mededeelzaam.

Over de aspecten van het stedelijke leven waarmee Pijls als politicus en bestuurder van doen had, biedt de schrijver des te meer. Ook zijn rol als behartiger van de belangen van Maastricht in de Eerste en Tweede Kamer komt aan de orde. Pijls' rol in de provinciale politiek blijft buiten beschouwing.

In zijn inleiding schrijft Laugs dat het beeld van Pijls in de bestaande literatuur 'bijna uitsluitend negatief' is. Hij is weggezet als de man die de industrieel Petrus Regout dwarszat waar hij kon (p. 5), als bestrijder van het socialisme, en als klassieke liberaal die zich prettig voelde in het klimaat van het liberaal-katholicisme van Franse en Belgische signatuur zoals dit in Pijls' Maastricht leefde (p. 5-6).

Laugs wil dit rechtzetten. Hij laat zien dat er in politiek Maastricht twee coterieën beston-

den. Voor de ene stond haar katholieke identiteit voorop. Bij de andere was het katholiek-zijn een vanzelfsprekendheid. Deze coterie, waartoe Pijls behoorde, onderscheidde zich door haar liberalisme. Zij waren onvervalste thorbeckianen. Dit bleef niet onopgemerkt. Pijls dankte zijn eerste benoeming tot burgemeester aan Thorbecke. En toen deze van het politieke toneel verdween, bleef een herbenoeming uit. Toch schrijft Laugs dat Pijls als politicus in een spagaat raakte omdat hij anders dan de liberalen voor gelijkstelling van het bijzonder onderwijs was. In de loop van zijn loopbaan moest hij steeds meer schipperen om te voorkomen dat hij als antikatholiek te boek kwam te staan. Maar schipperde Pijls wel? Hier wreekt zich dat Laugs zich verschuilt achter de commentaren in de kranten van toen.

Bij Laugs komt Pijls naar voren als een klassieke liberaal. Weliswaar speelde hij een hoofdrol bij de oprichting van een gemeentelijke gasfabriek. Ook stelde hij in 1885 dat de welvaart krachtig werd bevorderd door goed en goedkoop licht, zuiver en makkelijk verkrijgbaar drinkwater, en snel en betaalbaar vervoer. Dit klinkt als het programma van de links-liberale radicalen die nutsbedrijven wilden onteigenen. De praktijk van Pijls was heel anders. De gasfabriek was gemeentelijk omdat de gemeente wilde voorkomen dat Regout, die voor eigen gebruik een gasfabriek bezat waarmee ook een groep particulieren van lichtgas werd voorzien, nog machtiger zou worden dan hij al was. Armoedebestrijding en volkshuisvesting waren

in Pijls' ogen geen overheidstaak, net zomin als de kunsten. Tegen opruiende teksten op toneel deed hij niets. Hij greep pas in toen de *décolletés* van de actrices te diep werden. Dat was zedenbederf.

Tegen het einde van zijn loopbaan gaf Pijls een inkijkje in zijn denken. Volgens hem was het voor de mens onmogelijk de wereld te veranderen. Meer dan tegemoetkomen aan de 'hooge mechanica der Goddelijke Voorzienigheid' die de maatschappij veranderde, zat er niet in (p. 353). Dit lijkt een verklaring, als katholiek, van zijn liberale voorkeur voor een kleine overheid. Jammer genoeg gaat Laugs ook op deze uitdrukkelijke invitatie tot duiding van Pijls' gedachtegoed en de betekenis ervan voor zijn politieke en bestuurlijke handelen niet in. Hierdoor blijft het de vraag of het in de literatuur bestaande beeld van Pijls moet worden aangepast, hoeveel interessants Laugs' boek ook biedt. Was Pijls niet toch een liberale potentiaat die geen tegenspraak of tegenwerking dulde? In elk geval was het met zijn gezag gedaan toen hem in 1898 een ernstig verkeersongeluk overkwam. Na een afwezigheid in de gemeenteraad van ruim een jaar werd hij hardhandig afgeserveerd door een nieuwe ster aan het firmament: Charles Ruys de Beerenbrouck, die Nederlands eerste katholieke minister-president zou worden.

P.J. Knegtmans